

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Національного університету «Одеська
політехніка» Міністерства освіти і науки
України за спеціальністю 281 «Публічне
управління та адміністрування» доктору
наук з державного управління,
професору Марущаку В.П.

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, кандидата наук з державного управління, доцента кафедри публічного управління та регіоналістики Навчально-наукового інституту публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка» **Піроженко Наталії Вікторівни** на дисертацію **Лиховідової Ірини Едуардівни «Формування механізму забезпечення державних гарантій корпоративного управління в Україні»**, подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Національного університету «Одеська політехніка» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Актуальність теми дисертації. Значна частина підприємств в Україні обрали акціонерну організаційно-правову форму, що робить впровадження вищих стандартів корпоративного управління критично важливим для привабливості інвестицій в країну. Корпоративний сектор виступає ключовим фактором сталого економічного та соціального зростання. Пошук та впровадження надійної системи гарантій корпоративного управління, з урахуванням особливостей національної економіки, безпосередньо впливає на загальну ефективність економічної системи. Вирішення виявлених проблем у корпоративному управлінні сприяє запуску системи економічного відродження, зміцненню та досягненню стратегічної стабільності, особливо важливої під час воєнного стану та його після.

В Україні держава відіграє активну роль у регулюванні корпоративного сектору, що забезпечує інвестиційний клімат за рахунок адаптивного законодавства та лібералізації регулювання. Разом з тим, механізм державних гарантій корпоративного управління має забезпечити справедливість, рівноправність, доступність інформації та захист інтересів всіх стейкхолдерів

одночасно, що є складним завданням публічного управління в сучасних умовах та реалізується через складний механізм гарантій.

Система державних гарантій корпоративного управління включає в себе різноманітні публічні органи та інституції, які здійснюють контроль та нагляд за діяльністю корпоративного сектора. Однак їх вплив на корпоративне управління обмежений нормативно-правовими актами. Держава виконує значну кількість регуляторних функцій на різних рівнях - місцевому, регіональному, національному та міжнародному - для регулювання різних аспектів діяльності корпоративних підприємств.

Зважаючи на важливість корпоративного сектора для соціального та економічного розвитку, роль держави полягає в регулюванні та підтримці належного корпоративного управління. Держава виступає регулятором, використовуючи різноманітні форми та методи впливу, акціонером та інвестором - у корпоративних відносинах, та, гарантом, забезпечуючи виконання та дотримання нормативно-правових актів та захищаючи порушені права та інтереси стейкхолдерів.

Сучасний механізм забезпечення державних гарантій корпоративного управління в Україні спрямований на створення правових основ функціонування корпоративного сектору економіки. Імплементация позитивного європейського досвіду та нових фінансових інструментів додає перспектив корпоративному управлінню в Україні для подальшого розвитку. Отже, вищевикладене свідчить про актуальність обраного наукового напрямку.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота характеризується структурністю, логічністю викладу та аналізу тематики дослідження, належним обґрунтуванням висновків та пропозицій. За результатами проведеного аналізу, сформульовано мету дослідження, яка полягає у розробці наукових положень та практичних рекомендацій щодо формування механізму забезпечення державних гарантій корпоративного управління в Україні в умовах діджиталізації публічного управління та адміністрування. Наукові положення, висновки і рекомендації,

сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого виду досліджень. Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність забезпечені:

- професійним вирішенням автором низки наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження, та відповідності структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті: кожен наступний розділ (підрозділ) органічно пов'язаний з попереднім та його доповнює;

- використанням широкої джерельної бази за темою дисертації і достатнім масивом аналітичних даних;

- відповідністю предметної спрямованості дисертаційного дослідження предмету наукової спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»:

- достатньою географією та великою кількістю напрямів в апробації отриманих результатів в науково-практичних конференціях, у тому числі й за міжнародною участю;

- довідками про впровадження та апробацією отриманих у процесі дослідження наукових результатів.

Для дисертації характерна системність та ясність викладення матеріалу, автор продемонстрував вміння виділити суттєві моменти та представив їх чітку аргументацію. Висновки дисертаційної роботи цілком обґрунтовані, коректні та логічно випливають з викладеного матеріалу. Розроблені та обґрунтовані автором положення, висновки й рекомендації мають практичне спрямування та можуть бути використані у процесі розвитку механізму забезпечення державних гарантій корпоративного управління в Україні.

Ознайомлення з текстом дисертації дозволяє констатувати актуальність розроблення автором досліджуваної проблематики в цілому, виокремлення найбільш гострих проблем у межах предмета проведеного дослідження, а також – наявність новизни їх наукового доробку.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна одержаних результатів обумовлена тим, що в дисертаційній роботі запропоновано новий концептуальний погляд на процеси державного регулювання корпоративного

управління в Україні, що полягає в обґрунтуванні комплексу теоретичних положень та розроблені практичних рекомендацій щодо подальших напрямів формування механізму забезпечення державних гарантій корпоративного управління в Україні.

У результаті проведеного дослідження отримано нові наукові й практичні результати:

- вперше запропоновано поняття «державних гарантій корпоративного управління», під якими визначено складний механізм зобов'язань держави у вигляді взаємопов'язаних інституціональних, правових, економічних засад з метою створення якісного корпоративного управління як гарантії захисту прав інвесторів та стейкхолдерів;

- удосконалено наукові положення щодо ролі держави в процесах створення, регулювання та оптимізації корпоративного управління, яка має наступні форми участі: держава – учасник корпоративних відносин (виступає у ролі акціонера товариства, є власником частини корпоративного капіталу), держава – регулятор (встановлює певні правила шляхом прийняття загальних законодавчих норм, в межах яких відбувається формування корпоративного сектору економіки), держава – гарант (забезпечує та захищає права стейкхолдерів та інвесторів через систему публічних органів);

- запропоновано впровадження ризик-орієнтованого пруденційного нагляду в систему публічного управління та адміністрування корпоративного сектору, як інструмента державних гарантій, який передбачає, що регуляторний орган під час нагляду за системою корпоративного управління суб'єктів застосовує до них заходи реагування на конкретні ризики;

- уточнено визначення «корпоративного управління», як цілісного об'єкта державних гарантій, вміщує сукупність взаємозв'язків між стейкхолдерами, що базуються на принципах (кодексах) та нормах законодавства з метою забезпечення балансу та врахування інтересів всіх учасників корпоративних відносин, які є критично чутливі до «правил гри» та гарантій держави.

– доповнено наукові положення щодо впливу механізму забезпечення державних гарантій на розвиток корпоративного управління, в результаті чого державу визначено як головного стимулятора та зацікавлену особу у становленні належної системи корпоративного управління, що реалізує свою стимуляцію через складний механізм забезпечення державних гарантій системи корпоративного управління, а також має ознаки взаємовпливу із об'єктом забезпечення, що призводить до трансформації самого механізму в результаті розвитку системи корпоративного управління.

– зроблено аналіз механізму забезпечення державних гарантій корпоративного управління в період дії правового режиму воєнного стану в Україні, який встановив, що особливістю зазначеного механізму є тимчасове обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб, в зв'язку із загрозою знищення корпоративних прав (може примусово відчужуватися та вилучатися майно, змінюватися керівництво корпоративних суб'єктів тощо);

– окреслено виклики реформування механізму забезпечення державних гарантій корпоративного управління в Україні в умовах діджиталізації, серед яких обґрунтована нова складова механізму – віртуальна;

– визначено напрямки розвитку форм державних гарантій корпоративного управління в Україні з урахуванням закордонного досвіду, а саме, запровадження інституту досудового врегулювання спорів у формі корпоративного договору – спеціального договірної механізму регулювання корпоративних відносин та медіації – альтернативна як юрисдикційна (судова медіація), так і неюрисдикційна (несудова медіація). Основні наукові положення, рекомендації дисертаційної роботи мають досить глибоке теоретичне, методичне та емпіричне обґрунтування.

Вірогідність отриманих результатів дослідження ґрунтується на теоретичному аналізі, узагальненні наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених та спеціальної наукової літератури з проблем корпоративного управління.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано у 16 працях, у тому числі: у 5 статтях, 4 з яких у наукових фахових виданнях України, 1 – у

зарубіжному виданні; та 11 публікаціях у збірниках матеріалів науково-комунікативних заходів.

Участь у науково-комунікативних заходах свідчить про ознайомлення наукової спільноти з результатами дисертаційного дослідження. Кількість опублікованих праць відповідає вимогам, що встановлені МОН України щодо дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Значення роботи для науки, практики та суспільства. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки й рекомендації можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – для розробки теоретичних питань щодо вивчення проблем механізму забезпечення державних гарантій корпоративного управління; правотворчій діяльності – для подальшого вдосконалення регуляторної діяльності у сфері запобігання порушення прав акціонерів; практичній діяльності – для оптимізації діяльності державного регулятора із запобігання порушень прав учасників та стейкхолдерів, а також розробки інвестиційної політики; навчальному процесі – під час викладання відповідних спецкурсів для підготовки фахівців та публічних службовців у сфері корпоративного сектора, у процесі підготовки навчальних посібників, підручників, науково-практичних коментарів, виконання науково-дослідних робіт; нормотворчому процесі – для розробки пропозицій щодо подальшого вдосконалення чинного законодавства України у сфері державного регулювання корпоративного управління; правозастосовній діяльності – для розвитку інструментів захисту прав діяльності публічними органами у сфері корпоративного управління в Україні.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. У результаті вивчення дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності не було виявлено.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Віддаючи належне здобуткам дослідження Ліховідової І.Е. разом з тим, не можна не звернути увагу на деякі висновки і твердження, що викликають певні дискусії, недостатньо обґрунтовані положення, тощо.

1. В обґрунтування системи державних гарантій корпоративного управління дисертантка розглядає та наводить елементи, складові, засади (с.59), підкріплюючи авторське бачення системи моделлю механізму забезпечення державних гарантій корпоративного управління в Україні (додаток Г). На наш погляд, дискусійним вбачається кореляція елементів та складових (у деяких випадках авторка зазначає «засади»). Вказана позиція, на наш погляд, дисертації потребує уточнення та додаткового обґрунтування.

2. У роботі авторка справедливо акцентує увагу на проблемі та необхідності закріплення окремого механізму гарантій з боку держави корпоративних прав та управління територіальних громад, як спеціальних об'єктів в системі публічного управління та адміністрування, з метою підвищення інвестиційної привабливості (с. 122). Визначає критичну залежність розвитку громад від інвестиційної привабливості, яка досягається за рахунок впровадження належних стандартів корпоративного управління. Проте пропозиції з можливості вирішення цієї проблеми не було надано у дослідженні.

3. Розглядаючи державно-приватне партнерство як складову механізму забезпечення державних гарантій корпоративного управління, авторка навела ґрунтовний аналіз теоретично-наукового обґрунтування місця та значення цього інструменту державного гарантування (с.275). На жаль, чи то закордонний досвід, чи то український, не був приведений, що дещо зменшує практичну значущість цього висновку.

4. Ліховідова І.Е. влучно та обґрунтовано досліджує ряд інструментів корпоративного управління, які мають підпадати під державне гарантування та забезпечення, проте ще не запроваджені у відповідні системи. Мова йде про комплаєнс політику (с. 104), про медіацію (с. 241), про ризик орієнтований підхід (с. 259) – усі ці складові, безумовно, є певним чином новими для вбудовування в механізм забезпечення державних гарантій корпоративного управління, а тому потребують більш детального та конкретного визначення свого місця. Візуалізація їх у механізмі, на наш погляд, була б доречна.

Але усі зазначені зауваження жодною мірою не знижують загальної позитивної оцінки представленого дисертаційного дослідження. В роботі на високому науковому рівні розглянуто складні історико-правові проблеми, обумовлені темою дослідження, і висуваються цікаві наукові гіпотези та пропозиції.

Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам.
Дисертаційна робота Лиховідової Ірини Едуардівни «Формування механізму забезпечення державних гарантій корпоративного управління в Україні» є цілісним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що вирішує важливе науково-прикладне завдання, має теоретичну і практичну цінність у галузі публічного управління та адміністрування.

На підставі вищезазначеного можна констатувати, що дисертаційна робота Лиховідової І.Е. на тему: «Формування механізму забезпечення державних гарантій корпоративного управління в Україні», відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Лиховідова Ірина Едуардівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний рецензент:

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління
та регіоналістики Навчально-наукового
інституту публічної служби та управління
Національного університету
«Одеська політехніка»

Н. В. Піроженко